באורים

המלך מציין את העובדה שבשפות אחרות ישנם 'משקלים' לשירים, כלומר תבניות קבועות ועקביות של משפטים ומילים, שלהן שני יתרונות: האחד, שהשירים עצמם נשמעים בצורה יפה ומסודרת. השני, שלתבניות הקבועות קל להתאים מנגינות בצורה מדויקת. החבר דוחה בקצרה את היתרון השני ביחס למנגינה, בכך שהוא אומר שאפשר להתאים כל מנגינה לכל שיר בעזרת המקצב שאותו שרים בפועל. אולם ליתרון הראשון מקדיש החבר אריכות דברים, כיוון שהוא רואה בו נקודה חשובה ביחס לשירה ולפיוטים. תחילה הוא פותח בתכלית של השפה, שהיא להעביר מסרים ומחשבות מלב האחד ללב האחר. הדרך המובחרת לעשות זאת היא בשיחה בעל פה ולא בכתב, מכמה סיבות: לשיחה בעל פה ישנה הטעמה ומנגינה שמשנה את משמעות הדברים, וגם מתלווה אליה שפת הגוף שתורמת להבנה חדה בעזרת הדקויות שמנסה הדובר להעביר. זוהי גם אחת המטרות של טעמי המקרא, שמשמשים כסימני פיסוק והבעה של הכתוב, כפיצוי על כך שאין אפשרות למסור אותם בשיחה בעל פה. הפיוטים אמורים לשרת את המטרה הזו של השפה, ולכן אינם יכולים להיות משועבדים לתבניות קבועות מראש שכובלות אותם לצורה מסוימת, שהאסתטיקה שבהם באה על חשבון התוכן שהוא העיקר. הפיוטים והשירים המופיעים בתנ"ך, לא נועדו רק להישמע יפה, אלא להעביר תוכן אלוהי, ולכן הצורה החיצונית שלהם לא בהכרח מרהיבה, אבל זו דווקא מעלתם ולא חסרונם.

הרחבות

1. הלשון כשיקוף רוח האומה

הרב קוק כותב: "כל לשון נובע מהשקפה מיוחדת על המציאות. **השקפה של קודש על המציאות כולה היא ההשקפה הישראלית, וזאת ההשקפה המיוחדת חוללה את הלשון העברית, שהיא באמת השפה הקדושה.** הריחוק מההשקפה הקדושה נוטל את זיו השפה, ואף-על-פי שיטיפו הטפות רבות לחבב אותה, מפני כמה טעמים, שנראים הגונים, מכל מקום בתוך המגמה של החיים, הפונים אחור למגמת ההשקפה המלאה קודש, מסתתרת שם שנאה לרוח השפה, המלא את כל מהותה" [אורות, אורות ישראל ז, יב]. לפי דברי הרב, הלשון מבטאת את צורת ההסתכלות על החיים. לכן לשון של קודש נובעת מהשקפה של קודש.

2. ההבדל בין כתיבת סתרי תורה לכתיבה אירופאית מדעית

כִּי הַמְכָנֶן מִן הַלָּשׁוֹן הוּא לְהָבִיא אֵת מַה שֶּׁבְּנֶפֶשׁ הַמְדַבֵּר אֶל נֶפֶשׁ הַשּׁוֹמֵעַ. כעין דברי ריה"ל כותב **הרב קוק** באגרותיו [אגרות הראי"ה א, רטז] לגבי כתיבה, שהכתיבה הקבלית הפנימית, אשר בה הסגנון מעורפל ולכאורה מבולגן, מתאימה לעיסוק בתכנים שמובנם הוא הפנמה ולא העברת מידע סתמית. לעומתה, הספרות האירופאית, המסודרת והמסוגננת מעידה על עצמה שרעיונותיה דלים ואינם נובעים.

הרב הנזיר בספרו קול הנבואה מציב שיטה מחשבתית שלימה המסבירה שיסוד הנבואה והשירה הישראלית נעוץ בהקשבה אל דבר ה' הנשמע בעולם, שמיעה פנימית, ליבית. להגעה לשמיעה כזו, מביאה את האדם לחכמת הנגינה.

שאלות לדיון

מה עדיף, דיבור רהוט וברור ללא סימני גוף, או דיבור הנעזר בשפת הגוף?

אלו עוד יתרונות יש בדיבור פנים אל פנים לעומת כתיבה?

סט **אָמַר הַכּוּזָרִי:** תַּכְלִיתְךָ בָּזֶה וּבְזוּלָתוֹ שֶׁתַּשְׁוֶה אוֹתָהּ עִם זוּלָתָהּ מֵהַלְּשׁוֹנוֹת בַּשְּׁלֵמוּת, וְאַיֵּה הַמַּעֲלָה הַיְּתֵרָה? אֲבָל יֵשׁ יִתְרוֹן לְזוּלָתָהּ עָלֶיהָ בַּשִּׁירִים הַשְּׁקוּלִים הַמַּתְאִימִים לַלְּחָנִים.

אין צורך במשקלים

ע **אָמַר הֶחָבֵר:** כְּבָר הִתְבָּרֵר כִּי הַלְּחָנִים אֵינָם צְרִיכִים לְמִשְׁקַל הַדִּבּוּר, וְשֶׁבִּנְתִּינַת רֶוַח וּמִלּוּי אֶפְשָׁר לָשִׁיר "הוֹדוּ לה' כִּי טוֹב" בְּלַחַן "לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ". זֶה בַּלְּחָנִים הַמְעוֹרְרִים אֵת הַנֶּפֶשׁ לְמַעֲשִׂים, אֲבָל הַשִּׁירִים הַנִּקְרָאִים אֲשֶׁר בָּהֶם נָאָה הַמִּשְׁקָל, צִמְצְמוּ בָּהֶם לְמַעַן מַעֲלָה שֶׁהִיא יוֹתֵר נַעֲלָה וְיוֹתֵר מוֹעִילָה.

עא **אָמַר הַכּוּזָרִי:** וּמַה הִיא?

עב **אָמַר הֶחָבֵר:** כִּי הַמְכָנֶן מִן הַלָּשׁוֹן הוּא לְהָבִיא אֵת מַה שֶּׁבְּנֶפֶשׁ הַמְדַבֵּר אֶל נֶפֶשׁ הַשּׁוֹמֵעַ, וְזֹאת הַמַּטָּרָה לֹא תִּשְׁלַם עַד תֻּמָּהּ אֶלָּא פָּנִים אֶל פָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁלַּדִּבּוּר פָּנִים אֶל פָּנִים יִתְרוֹן עַל הַכְּתִיבָה, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִפִּי סוֹפְרִים וְלֹא מִפִּי סְפָרִים", מִפְּנֵי שֶׁבַּנֶּאֱמָר פָּנִים אֶל פָּנִים נֶעֱזָרִים בַּעֲצִירָה בִּמְקוֹם הַהֶפְסֵק, וּבַהֶמְשֵׁךְ בִּמְקוֹם הַחִבּוּר, וּבְהַדְגָּשַׁת הַהֶגֶיָּה וּבְהַרְפָּיָתָהּ, וּבְסִמָּנִים וּרְמִיזוֹת לִתְמִיהָה וּשְׁאֵלָה וְהוֹדָעָה וּבַקָּשָׁה וְאִיּוּם וּתְחִנָּה, וּתְנוּעוֹת שֶׁהַבִּטּוּי הַפָּשׁוּט אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבִּיעָן. וְיֵשׁ אֲשֶׁר יֵעָזֵר הַמְדַבֵּר בִּתְנוּעוֹת עֵינָיו וְגַבּוֹתָיו וּבְכֹל רֹאשׁוֹ וּבְיָדָיו לְהַבִּיעַ כַּעַס וְרָצוֹן, וְתַחֲנוּנִים וְהִתְנַשְּׂאוּת, בַּשִּׁעוּר אֲשֶׁר יִרְצֶה. וּבַשְּׁאֵרִית הַזֹּאת אֲשֶׁר נִשְׁאֲרָה לָנוּ מִלְּשׁוֹנֵנוּ הַבְּרוּאָה, הַמְּמֻצֵּאת, דַּקִּיּוֹת וַעֲדִינִיּוֹת, הֶטְבְּעוּ בָּהּ בִּשְׁבִיל לְהָבִין הָעִנְיָנִים, וְלֶעֱמֹד בִּמְקוֹם הַשִּׁמּוּשִׁים הָהֵם הַנַּעֲשִׂים פָּנִים אֶל פָּנִים, וְהֵם הַטְּעָמִים אֲשֶׁר יִקָּרֵא בָּהֶם הַמִּקְרָא, נוֹצָרִים בָּהֶם הַהֶפְסֵק וְהַחִבּוּר, וְיֻבְדְּלוּ מְקוֹמוֹת הַשְּׁאֵלָה מִן הַתְּשׁוּבָה, וְהַנּוֹשֵׂא מִן הַנָּשׂוּא, וְהַנַּחַץ מִן הַהֶאָטָה, וְהַצּוּוּי מִן הַבַּקָּשָׁה, וְאֶפְשָׁר לְחַבֵּר בָּזֶה סְפָרִים. וּמִי שֶׁזּוֹ כַּוָּנָתוֹ, בְּלִי סָפֵק שֶׁהוּא יִדְחֶה אֵת הַמִּשְׁקָל, כִּי הַמִּשְׁקָל אִי אֶפְשָׁר לְקָרְאוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ אַחַת, וְעַל פִּי רֹב הוּא מְחַבֵּר בִּמְקוֹם הַהַפְרָדָה, וְעוֹצֵר בִּמְקוֹם הַחִבּוּר, וְלֹא יִתָּכֵן לְהִשָּׁמֵר מִזֶּה אֶלָּא בְּמַאֲמָץ רַב.

מעלת הלשון - הבנת הנאמר

אותיות **עג - פא** לא יילמדו בלימוד היומי מכיוון שאינן מתאימות לכלל הלומדים

תכליתך בזה - המסקנה העולה מדבריך. **ובזולתו** - ראיות אחרות שתוכל להביא. **שתשוה אותה עם זולתה** - לשון הקודש שווה ללשונות אחרים. **בשירים השקולים** - חרוזים ומקצב התנועות וכד'. **לחנים** - מנגינות. **הלחנים אינם צריכים** - כאשר שרים בפה לא נצרך דיוק המשקל ורק בקריאה נצרך. **לשוננו הברואה** - לשון הקודש שניתנה מאת ה'. **הנחץ** - המהירות.